

اداره کل آموزش و پرورش استان یزد
مدیریت آموزش و پرورش شهرستان اشکذر
آموزشگاه قرآنی علوی نسب

گزارش کار درس پژوهی

تدریس خداشناسی در پایه سوم ابتدایی

هدیه های آسمان (درس آستین های خالی)

سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عنوان درس پژوهی

تدریس خداشناسی در پایه سوم ابتدایی

هدیه های آسمان (درس آستین های خالی)

اعضای گروه:

۲- نجمه اصفهان زاده

۱ - ابوالفضل رضایی

۴- فریبا پیرفلک

۳- معصومه تقی زاده

۶- سمیه اطلاع وری

۵- عظیمه مشایخ

۸- مصطفی دهقانی

۷- مهدی فرحناکی مقدم

تقدیر و سپاس از :

جناب آقای انتظاری؛ کارشناس آموزشی ابتدایی آموزش و پرورش شهرستان اشکذر

جناب آقای بابایی زاده؛ مدیر محترم مجتمع آموزشی و پرورشی امام حسن (ع)
جناب آقای رضایی؛ مدیر محترم آموزشگاه علوی نسب

تقدیم به:

معلمان شهید؛ به ویژه علامه شهید مطهری و شهید محمدحسین جعفری نسب(از شهدای معلم اشکذر) و تمام کسانی که در راه اعتلای فرهنگ و تعلیم و تربیت اسلامی مجاهدت نمودند.

مقدمه:

از سال تحصیلی گذشته، معاونت آموزش ابتدایی وزارت آموزش و پرورش اجرای طرح درس پژوهی را در دستور کار قرار داده است. براساس این طرح، هدف درس پژوهی تدریس موثرتر و آگاهی از نحوه تفکر و یادگیری دانش آموزان است. در این راستا نظرات و توصیه ها بایستی بر اهداف تنظیم شده توسط گروه تمرکز یابد. این آموزش به معلمان کمک می کند تا به هنگام کسب صلاحیت ها در حین کار، بازسازی فکری خود و دانش آموزان را در فرآیند یاددهی-یادگیری مد نظر قرار دهند.

مدل درس پژوهی به عنوان مدلی موثر برای ترویج و غنی سازی یادگیری در مدرسه در حال حاضر نظر بسیاری از اندیشمندان را در جهان برای تحول در آموزش به خود جلب کرده است. یافته های پژوهشی دکتر سرکار آرانی نشان می دهد که درس پژوهی به گسترش فرهنگ یادگیری در مدارس یاری می رساند و محیطی را فراهم می سازد تا معلمان از یکدیگر بیاموزند، دانش حرفه ای خود را ارتقا دهند در رفتار خود باز اندیشی کنند و در تحول مستمر آموزش مشارکت کنند. درس پژوهی الگوی به سازی عمل کارگزاران آموزشی است که بر چرخه ی پژوهش، یادگیر گروهی، کیفی، مشارکتی و مداوم کارگزاران آموزشی شامل تبیین مسئله، طراحی، باز اندیشی، عمل و بازبینی یافته ها استوار است.

ابتدا معلمان مسائل آموزشی مدرسه را بررسی و پرسش های پژوهشی در کلاس درس را تبیین می کنند. سپس طرح درس برای انجام پژوهش مشارکتی در آموزش پیشنهاد می کنند. آنگاه آن را به اجرا و مشاهده گزارانند سپس به ارزیابی و باز اندیشی فرایند عمل و باز بینی پیش فرض های ذهنی کار گزاران آموزشی می پردازند در این فرایند یادگیری از یکدیگر به صورت مشارکتی سازمان دهی می شوند و در عمل ظرفیت مدارس برای گسترش یادگیری سازمانی، تولید و به کارگیری دانش حرفه ای، شوق تغییر در مدرسه و گسترش ظرفیت تغییر خود پایدارافزایش می یابد. در فرایند به سازی مداوم آموزش معلمان به مشاهده و بازاندیشی در عمل خود برانگیخته می شوند و دانش آموزان در بهبود فرایند آموزش و یادگیری شریک حرفه ای معلمان خود می شوند.

چکیده:

پژوهش پیش رو با هدف تقویت نظام آموزشی و رفع مشکلات مطرح در کلاس درس هدیه های آسمان انجام گرفت. طی جلسات متعدد کتاب هدیه های پایه سوم و درس آستین های خالی با موضوعیت خداشناسی از طریق نعمت های او مورد بررسی قرار گرفت. پس از تدوین طرح درس توسط همکاران با رعایت جوانب اجرا گردید. سپس طرح درس، اجرای آن و نقاط قوت و ضعف مورد بازبینی و اصلاح قرار گرفت. در طرح درس و اجرای دوم، برخی موارد تدریس اول، در حدود بیست درصد حذف شده و حدود سی درصد به آن اضافه گردید که در این میان بیش از شصت درصد تدریس نخست تثبیت شد. در نهایت با اصلاحات انجام شده، از لحاظ روش، فضا، اعمال نظریات یادگیری و استفاده از امکانات و تکنولوژی روز و ... تدریس انجام گرفت. در این تدریس استفاده از روش های ملموس و عینی در جریان انتقال مفاهیم درسی مورد توجه قرار گرفت که طی آن توجه به محرومیت های مختلف و ملموس در بین افراد جامعه و نیز استفاده از فیلم مستند در ارتباط با معلولیت و محدودیت های جسمی و حرکتی به عنوان یکی از عوامل موثر برای جلب توجه فراگیران به نعمت های خداوند ارائه گردید. امید که با تداوم این گونه مطالعات بتوان به صورت منسجم تر در راه ارتقای نظام آموزشی و به ویژه تبیین ارزشها و مفاهیم دینی گام برداشت.

جلسه آغازین: توجیه طرح

جلسه نخست بررسی و توجیه دستورالعمل طرح درس پژوهی در تاریخ ۹۲/۹/۲۳ در ساعت ۱۰ صبح در دفتر آموزشگاه با حضور مدیریت و معلمین برگزار شد.

آقای رضایی مدیر محترم آموزشگاه به تشریح کلیات مباحث و نحوه اجرای این طرح پرداخت. ضرورت انجام درس پژوهی و مراحل انجام کار به طور کلی توضیح داده شد و جزوه مورد نیاز جهت مطالعه در اختیار همکاران قرار گرفت و سوالات مربوط پاسخ داده شد.

در ادامه، دستور کار جلسه بین آموزگاران مورد بحث و بررسی قرار گرفت و مقرر شد همکاران در جلسه آینده دغدغه های آموزشی و موضوعات پیشنهادی خود را ارائه نمایند تا در جلسه بعدی از بین موضوعات مطرح شده، در مورد موضوع نهایی بررسی، تبادل نظر و تصمیم گیری شود.

جلسه دوم: انتخاب موضوع

دومین جلسه در تاریخ ۹۲/۹/۳۰ در ساعت ۱۰ صبح با حضور مدیریت و همکاران برگزار شد. آقای رضایی مدیر محترم آموزشگاه ضمن تشکر از آموزگاران در خصوص همکاری در طرح و بیان نکات تکمیلی، از حاضرین خواست تا موضوعات پیشنهادی خود را ارائه دهند. هر یک از آموزگاران با توجه به چالش های آموزشی و دغدغه های خود به طرح مباحث پرداختند. خانم اصفهان زاده با توجه به تحصیل در رشته آموزش ابتدایی و مطالعات جانبی در زمینه مشاوره، موضوع اختلالات نوشتاری در پایه های اول و دوم را مطرح کردند. خانم مشایخ مبحث توزیع پذیری ضرب را پیش کشیده و تاکید کرد که اغلب دانش آموزان در این زمینه به ویژه در مساله نویسی و حل آن دچار مشکل هستند. خانم ها تقی زاده و اطلاع وری موضوع خدانشناسی را مهم دانسته و در نظر ایشان مساله ای فراگیر است که در تمام پایه ها مورد نظر و استفاده بوده و بر شکل گیری شخصیت و جوانب مختلف زندگی دانش آموزان بسیار موثر است. مبحث جمع های فرآیندی در پایه دوم مورد نظر خانم پیرفلک بود و این که دانش آموزان هر چند عمدتاً توان محاسبه ذهنی را دارند اما در محاسبات کتبی دچار مشکل هستند. پس از ارائه مباحث، آقای رضایی یادآور شد که آموزشگاه علوی نسب، از جمله مدارس قرآنی است و لذا توجه به مسائل فرهنگی و تربیتی در اولویت کار آموزشگاه است و از این جهت موضوع خدانشناسی و تقویت آن می تواند مناسب باشد. پس از تبادل نظر و طرح نقطه نظرات نهایی، مقرر شد که مبحث خدانشناسی از طریق نعمت ها که در درس آستین های خالی از کتاب هدیه های پایه سوم مورد نظر بوده، موضوع پژوهش قرار گیرد.

جلسه سوم: تقسیم کار

در ساعت ۱۱ صبح روز ۹۲/۱۰/۱۷ در دفتر آموزشگاه و با حضور همکاران برگزار شد. آقای رضایی در ابتدا از همکاری و فعالیت اعضای گروه تشکر کرده و بیان داشت که بایستی پیرامون موضوع تعیین شده تحقیق و پژوهش صورت گیرد و البته این امر مستلزم تقسیم کار و تفکیک مسئولیت است. در این راستا پس از شور اعضای جلسه، تقسیم وظایف به شرح ذیل صورت گرفت:

دبیر جلسات: خانم تقی زاده

مدرس: آقای فرحناکی

طرح درس پیشنهادی: خانم‌ها مشایخ، پیرفلک و اطلاع وری

ناظر: آقای رضایی

پشتیبانی و فیلم برداری: آقای دهقانی

همچنین مقرر شد در جلسه آینده طرح درس‌های پیشنهادی، بررسی شده و در مورد طرح درس نهایی و اجرای آن تصمیم‌گیری شود.

جلسه چهارم: انتخاب طرح درس و نحوه اجرا

چهارمین جلسه در ساعت ۱۱ صبح روز چهارشنبه ۹۲/۱۰/۲۵ در دفتر آموزشگاه تشکیل شد. سه نفر از همکاران طرح درس پیشنهادی خود را ارائه داده و به بیان دیدگاه خود پرداختند. سپس اعضای گروه در مورد هر یک نظر داده و نقد و بررسی صورت گرفت. در ادامه درباره تک تک مراحل طرح درس - از اهداف کلی تا جزئیات اجرای تدریس - به صورت جزئی و براساس پیشنهاد همکاران تصمیم گیری شد. همچنین مقرر گردید که طرح درس در روز یکشنبه ۹۲/۱۱/۲۷ اجرا شود. بدین صورت که آقای فرحناکی به عنوان مدرس، خانم ها اصفهان زاده، مشایخ و پیرفلک به عنوان ارزیاب، آقای رضایی به عنوان ناظر اجرا و نیز آقای دهقانی امر فیلم برداری را بر عهده گیرند.

جلسه پنجم: بررسی طرح درس و اصلاح آن

در تاریخ ۹۲/۱۲/۱۵ در محل دفتر آموزشگاه جلسه بررسی و ارزیابی طرح درس اولیه با حضور همکاران تشکیل شد. طی آن تصمیماتی بدین شرح اتخاذ گردید:

- نظریه های یادگیری و جایگاه انواع هوش در طرح درس گنجانده شود.
  - استفاده از محیط معنوی مانند نمازخانه
  - نمایش فیلم آموزشی جهت ایجاد انگیزه
  - برگزاری مسابقه باز کردن دکمه لباس بدون استفاده از انگشت شصت
  - چیش گروهی کلاس و به صورت نیم دایره
  - استفاده از برد هوشمند جهت ارائه مطلب و پخش فیلم
  - دعوت از افراد جانباز یا معلول و توجه به محدودیت جسمی
  - ترغیب دانش آموزان به اظهار نظر با استفاده از روش مشارکتی و بارش مغزی
- همچنین مقرر گردید در روز یکشنبه ۹۲/۱۲/۲۵ طرح درس اصلاح شده تدریس گردد.

فصل اول:

مقدمه

تعریف و تبیین مساله

تحقیقات زمینه ای و پیشینه

اهمیت موضوع

سوالات درس پژوهی

مقدمه

امروزه درس دینی جزئی ضروری و جدایی ناپذیر از برنامه درسی مدارس به شمار می رود. براساس توجه و تاکید بزرگان و مقامات ارشد نظام به ویژه مقام معظم رهبری بر درونی سازی خداشناسی و خدامحوری در بین دانش آموزان و نگرش دینی و هدایت ایشان به سوی تقویت نگرش های دینی بر آن شدیم تا راهکارهایی مناسب و موثر جهت تدریس این مفاهیم ارائه دهیم. هدف این طرح تقویت مهارت تفکر دانش آموزان در آیات و جلوه های الهی در راستای اهداف درس هدیه های آسمان می باشد. امروزه احساس می شود توجه به معنویات و نعمت های الهی در بین نوآموزان کم رنگ شده است. هرچند در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش توجه ویژه ای به درس هدیه های آسمان شده و تدریس آگاهانه همراه با بینش صحیح می تواند افرادی باایمان و متعهد به جامعه تحویل دهد. لذا تحقیق و پژوهش پیرامون یافتن روشهای جذاب و موثر برای فراگیران در تحقق اهداف مذکور شایسته و ضروری می نماید. با توجه به مطالب مزبور که دغدغهی اعضای گروه بوده و نیز این انگیزه که آموزشگاه علوی نسب از جمله مدارس قرآنی است و سعی شده توجهی بیش از پیش به فعالیت های فرهنگی و قرآنی داشته باشد، موضوع تقویت خداشناسی و طراحی روش تدریس و طرح درس مناسب آن در دستور کار درس پژوهی این گروه قرار گرفت. امید که موثر افتد.

تبیین مساله و چالش ها

شناخت ویژگیهای کودکان برای آموزش دین به کودکان اولین چیزی که باید مد نظر داشت شناخت روحیات و ویژگیهای کودکان و همچنین شناخت مراحل رشد آنهاست. کودکان سرشت خداجوی دارند و مفاهیم اساسی دین اسلام نیز اموری هستند که با سرشت کودک سازگار بوده و اکتسابی نیستند و وظیفه تعلیم و تربیت، شکوفا کردن این گرایشات فطری است. پس تمایلات فطری کودک کمک کننده است و باید به تفاوت‌های فردی کودکان نیز توجه داشت که برخی در یادگیری مطالب سریع تر بوده و برخی کندتر و سطح تفکر کودکان نیز مختلف است، برخی در پاسخ به سئوالی به تفکر شهودی برمی گردند و برخی در سطح عملیات عینی قرار دارند.

در آموزش کودکان دو دوره کلی وجود دارد: سنین ۵ تا ۹ سال و ۹ تا ۱۳ سال. در دوره خردسالی (۵-۹ سال) باید خام بودن تفکر وی را در ارتباط با مفاهیم دینی تصفیه نمود به این صورت که در برخورد با برداشتهای خام و پاسخگویی به سئوالات کودکان درباره خدا و سایر موجودات مجرد و مفاهیم فوق طبیعی به گونه ای عمل شود که جلوه های خام و مادی تصور خردسالان نفی گردد اما چون آنها ظرفیت درک مفاهیم انتزاعی را ندارند نباید به ویژگیها و صفات این مفاهیم پرداخت. مثلا در برخورد با کودکی که خدا را مثل انسان تصور می کند باید گفت که خدا مثل ما نیست، دست و پا ندارد، مثل ما زندگی نمی کند... و در سنین بالاتر می توان دیده نشدن خداوند را به برخی تجربه های آنها از حقایق موجود ولی نادیدنی مثل فکر، جریان برق و... تشبیه کرده ضمنا باید توجه داشت که دین کودک باید کودکانه باشد و اینکه هدف عمده در این مرحله جذب برای آموزش است نه صرف آموزش. کودک در دوره دوم (۹-۱۳ سالگی) در مرحله عملیات عینی قرار دارد. از این رو نمی توان مفاهیم انتزاعی شود و آنها را به احساسات و تجربیات خود ارجاع داد. اما خامیهای تفکر کودکان را باید زدود و از طریق جنبه های اثباتی به حقیقت نزدیک کرد؛ مثلا وقتی خدا را از داشتن والدین منزه می کنیم می توانیم به آنها تذکر دهیم که وجود همه چیز از خداست اما وجود خدا از آن خود اوست همان گونه که رطوبت همه چیز از آب است اما رطوبت آب از آن خودش می باشد.

موانع تربیت اسلامی در نظام آموزشی

تربیت یعنی ادب کردن، پرورش دادن، فرهیختن و تهذیب کردن. واژه دین نیز در لغت، به معنای آیین و شریعت آمده و در اصطلاح عبارت است از: مجموعه اصول و قواعد بنیادی و احکام و دستوراتی که از سوی خدا بر انسان عرضه شده است. هیچ وقت نمی توان تربیت را از آموزش و تعلیم جدا کرد. تربیت دینی فرآیندی است که ابتدا به صورت شناختی است، سپس نگرش ها و گرایش ها را تحت تاثیر قرار داده و آن گاه خودش را در رفتار نشان می دهد.

وقتی هدف از بعثت انبیا (ع) را در قرآن ملاحظه می کنیم، می بینیم آنها برای تزکیه و تعلیم آمده اند: «یزکیهم و یعلمهم الكتاب» (سوره آل عمران، آیه ۱۶۴) معمولا وقتی هدف از بعثت انبیا (ع) در قرآن مطرح می شود، «یزکیهم» همراه با «یعلمهم» می آید. در اینجا می توانیم از تزکیه به تربیت تعبیر کنیم و آن را از تعلیم (آموزش) جدانشدنی ببینیم. از آنجایی که در کتاب وحی، این دو تعبیر با هم آمده اند، با هم آمدن این دو تعبیر (تعلیم و تزکیه) در قرآن نشان می دهد که نوعی ارتباط تنگاتنگ بین آنها وجود دارد. به دیگر سخن، می توانیم بگوییم که تعلیم مورد نظر قرآن، صورت علمی تربیت است و تربیت صورت عملی تعلیم. حال با تعریف دو واژه تربیت و دین باید گفت: منظور ما از تربیت دینی چیزی جز تربیت اسلامی نیست و مهمترین وظیفه مربیان، اعم از والدین و معلمین این است که متربی را در محیط خانه و مدرسه در سه بعد شناخت، ایمان و عمل به طور شایسته پرورش دهند. شروع تربیت دینی بهتر است از محور شناخت باشد تا با اعطای بینش به متربی نسبت به مفاهیم و ارزش های

دینی در وی انگیزه ایجاد کند تا خود با گرایش قلبی به سوی عمل رود، هدف تربیت دینی در مکتب اسلام، سیر الی الله و قرب به خداوندی است که منشا همه خوبی‌هاست.

از آنجا که هر برنامه تربیتی، نخست نیازمند یک طراحی اصولی و دقیق می‌باشد وجود مراحل زیر در این طراحی لازم و ضروری است:

۱- نیازسنجی ۲- تعیین اهداف آموزشی ۳- طراحی ۴- شیوه‌های پیاده‌سازی ۵- اجرا ۶- ارزشیابی ۷- اصلاح و بهینه‌سازی

فرآیند فوق، نه یک فرآیند خطی ایستا بلکه یک فرآیند پویای گردش است که براساس نیازهای راهبردی، به شکلی داده محور (براساس آمار و اطلاعات) توسعه می‌یابد. در برنامه‌ریزی‌های اصولی، نه تنها نقش و جایگاه تمامی قسمت‌های آن واضح و روشن است بلکه نمودار آن گردش و پویا می‌باشد. یکی از خصوصیات چنین سامانه‌ای بهینه‌سازی و اصلاحات مکرر براساس پیشرفت زمانی و ارزشیابی تحصیلی است. با کمی تامل در نظام تربیتی فعلی و ح اصل چندین ساله آن به روش آزمون و خطا در می‌یابیم که منصفانه نیست معضلات و ناهنجاری‌های جامعه را همچون گذشته پنهان کرده و از کنار آنها به راحتی بگذریم، بلکه بهتر که با واقع‌نگری و درک شرایط جامعه، مشکلات گریبانگیر آن را مورد بررسی قرار داده و از رشد معضلات جلوگیری کنیم.

یکی از اساسی‌ترین مشکلات نظام تربیتی، بی‌توجهی به نیازهای فردی و اجتماعی در بستر جامعه امروزی است. پی‌ریزی اهداف غالباً بدون نیازسنجی و صرفاً براساس اهداف آموزشی از پیش تعیین شده انجام می‌گیرد. نیازسنجی اولین و مهمترین مرحله در طراحی یک سیستم ساختاریافته است. این بدان معنی است که ما براساس نیازهای موجود و با مطالعه و بررسی همه جانبه آنها، دست به طراحی سیستمی پویا جهت تامین اهداف مورد نظر خود بزنیم. آموزگار خوب کسی نیست که در کمترین زمان، بیشترین چیزها را آموزش دهد؛ بلکه کسی است که شوق به آموختن و فهمیدن را در شاگرد بر می‌انگیزد زیرا هدف آموزش و پرورش گردآوری و انباشتن اطلاعات نیست بلکه به کار بردن توانایی اندیشیدن و فهمیدن است. این‌گونه است که متربی با چنین تربیتی در هر جای دنیا که باشد از ارتکاب هر عملی که مخالف با موازین دینی و اسلامی خود باشد اجتناب خواهد کرد.

انبیا (ع) در جوامع انسانی، دو ماموریت اصلی داشتند: یکی دست زدن به تغییرات بزرگ اجتماعی برای تثبیت عدالت اجتماعی و دیگری دست زدن به تغییرات فردی و تعدیل شخصیت‌های افراد. در هر دو ماموریت، خود افراد محور بوده‌اند. در آیه شریفه‌ای که بحث عدالت اجتماعی را مطرح می‌کند پس از آنکه می‌فرماید: ما انبیا را با این ابزارها فرستادیم، می‌فرماید: "لیقوم الناس بالقسط" (سوره حدید، آیه ۲۵): تا انسان‌ها به درجه‌ای از قابلیت و توانایی برسند که خودشان اقامه قسط کنند. امیرالمومنین (ع) در نهج‌البلاغه می‌فرماید: "ویثیروا لهم دفتان العقول." (نهج‌البلاغه، ج ۱، ص ۶) انبیا گنج برای مردم نمی‌آورند بلکه گنجی که در خودشان نهفته است، مردم باید نسبت به آن آگاه شوند و خودشان آن را بیرون بکشند. از این رو می‌توان گفت یکی از شاخص‌های اصلی تربیت دینی در نگاه انبیا (ع) متربی محور بودن آنها چه در بعد اجتماعی و چه در بعد فردی است.

ما اگر دین را خاستگاه مسائل روئینایی از جمله سیاست، فرهنگ، اقتصاد و جامعه بدانیم، یک جور نگاه خاص به تفسیر دینی و تربیت دینی داریم. یعنی تربیت دینی همه جا به عنوان یک روح جاری و ساری است. اگر دین را به عنوان یک روح در کالبد همه نهادهای اجتماعی و فردی جاری بدانیم، جا دارد که بگوییم: تربیت سیاسی ما هم از تربیت دینی ما رنگ گرفته است. از این رو، یکی از مسائل مهمی که باید در طراحی اهداف تربیتی لحاظ شود، پرورش فکری متربی براساس شناخت و فهم دقیق مسائل دینی است. پس از نیازسنجی و تعیین اهداف تربیتی، نوبت به طراحی آن می‌رسد. در مرحله طراحی حداقل چهار عنصر زیر مدنظر قرار می‌گیرند: ۱- مربی ۲- متربی ۳- محتوای تربیتی ۴- محیط

در نظام تربیتی ما متأسفانه بدون در نظر گرفتن نیازهای واقعی متربی و عوامل محیطی موثر در طراحی یک برنامه تربیتی، با محتوای نسبتاً غیر کاربردی و گاهی مغلق و غیر قابل فهم برای برخی رده‌های سنی، سعی در آموزش مطالبی داریم که گاهی خود در مورد فهم آنها دچار مشکل هستیم.

جان دیویی پنج اصل زیر را در تربیت بیان کرده است: ۱ - اصل استمرار و پیوستگی: تعلیم و تربیت که براساس تجربه است، استمرار و پیوستگی دارد ۲ - اصل رابطه متقابل: در تجربه بین فرد و محیط، رابطه متقابل وجود دارد ۳ - اصل کنترل اجتماعی: هر فردی به طور گسترده تحت کنترل اجتماعی است. این کنترل احساس آزادی فرد را از بین نمی‌برد. مربی نیز از تحمیل و کنترل فردی باید جلوگیری کند و کنترل جمعیت را بر محیط حاکم کند ۴ - اصل آزادی: مربی باید رغبت‌ها و گرایش‌های کودک را در نظر بگیرد و با هدایت آنها از اجبار و تحمیل خودداری کند ۵ - اصل هدف: آموزش و پرورش صحیح باید هدف‌هایی قابل انعطاف و قابل تطبیق با شرایط و مقتضیات جدید و غیر تحمیلی و متناسب با رغبت‌های فرد داشته باشد.

آسیب‌های تربیت دینی ناشی از عوامل مختلف (مربی، متربی، محیط و محتوا) به اجمال عبارتند از: نبود نظارت مستمر مربی بر متربی (در سطوح مختلف تربیتی)؛ به کارگیری شیوه‌های غلط در تربیت دینی؛ رعایت نکردن تناسب سطوح سنی، علمی، جنسیتی و فرهنگی متربیان با آموزه‌های دینی؛ تطابق نداشتن گفتار مربی با عمل و رفتار خود؛ توجه نکردن به نیازهای متربیان و رعایت نمودن "الاهم فالاهم" و بالاخره نگاه به تعلیم و تربیت به عنوان شغل و مجرای درآمد، نه به عنوان یک وظیفه انسانی و الهی. عامل دیگری که به عنوان یک عامل آسیب‌زا از ناحیه مربیان ایجاد می‌شود، اختلاف نظر برخی علمای دینی در بعضی از مسائل مهم تربیتی است که موجب نوعی سردرگمی برای متربیان و متربیان می‌گردد.

برخی از علل به چالش کشیده شدن تربیت اسلامی در جامعه عبارتند از: ایجاد محدودیت فکری و استفاده از شیوه‌های ناکارآمد سنتی در امر تربیت، استفاده نکردن از وسایل کمک آموزشی، احساس مسئولیت نکردن در امر تربیت و یادگیری، نسنجیدن نیازهای امروزی متربیان، طراحی غیر اصولی برنامه‌های تربیتی، کوتاه مدت بودن اهداف طراحی شده، سلب آزادی و بی‌احترامی به شخصیت متربی در امر تفکر و تحقیق، بی‌توجهی به نقش فرد، خانواده و جامعه در امر تربیت. در پایان باید گفت با توجه به شیوه‌های مختلف آموزشی، پس از پیاده‌سازی و اجرای طرح، هر از چند گاهی باید با انجام بررسی و تحقیق، از جمله نظرسنجی و تجزیه و تحلیل نتایج آموزشی و تاثیر نظام تربیتی، به ارزشیابی سامانه تربیتی پرداخته و ضمن شناخت نقاط ضعف و قوت آن، به اصلاح و بهینه‌سازی بخش‌های مختلف آن پردازیم. در مورد اخیر بخصوص در نظام تربیتی فعلی هیچ‌گونه اقدامی صورت نمی‌گیرد و بدون توجه به میزان تاثیرگذاری روش‌های تربیتی، همان محتوا و روش‌های سنتی - علی‌رغم مشخص شدن ناکارآمدی آنها - در حال پیاده‌سازی و اجرا می‌باشند.

با توجه به مطالب مذکور و براساس بررسی‌ها و مطالعات محلی و منطقه‌ای در سطح مدارس شهرستان، مبنی بر ابتلای دانش‌آموزان به آسیب‌های فرهنگی و اعتقادی و اجتماعی و وجود مسایل و آسیب‌های اخلاقی و تربیتی که در تمام شئون جامعه تاثیرگذار است، ضرورت بازبینی در نحوه ارائه مطالب اعتقادی به ویژه مبحث خداشناسی در پایه‌های اولیه تحصیلی مورد دغدغه همکاران قرار گرفت.

تحقیقات زمینه ای و پیشینه:

آموزش اعتقادات دینی به کودکان (در دوره دوم پیاژه)

برای آموزش به کودکان باید معلم (به عنوان اعم) دو پیش زمینه را در خود به وجود آورده باشد:

۱- تصور و ذهنیت کودک از آن مفهوم اعتقادی را بداند تا ساختار آموزش را بر آن بنا کند.

۲- ویژگی هایی که کودک آن دوره ، از نظر مذهبی ، فکری و عقلی ، اخلاقی و اجتماعی داراست را بشناسد تا در رفتار کردن با کودک دچار مشکل نشود . همچنین اهداف و توقعاتی را که از فکر و رفتار دینی کودک دارد، درست تنظیم کند و قالب و محتوای برنامه های آموزشی را متناسب با آن ویژگیها طراحی و اجرا کند.

خلاصه ویژگی های کودک در دوره دوم:

- تفکر کودک ، تفکر عملیات عینی است و از اصول و قوانین آن پیروی می کند.
- مفاهیم نگهداری ذهنی در کودک پدید آمده است.
- کودک می تواند به جنبه های مختلف شیء توجه کند.
- کودک می تواند حرکت و تغییر شکل شیء را تجسم کند.
- کودک می تواند جهت تفکر خود را معکوس کند و بین خصوصیات اشیاء رابطه برقرار نماید.
- کودک به استدلالهای صوری قادر نیست و معلومات ذهنی برای وی باید ، واقعیت های مشهود و محسوس باشد.
- الگوی یادگیری کودک ، الگوی « یادگیری بر پایه عمل » است.
- کودک از خودمداری عقلانی رها شده و انطباق یابی های جدیدی با اجتماع پیدا کرده است.
- اخلاق کودک به تدریج از دیگرنجاری به خودنجاری تبدیل شده است.
- با افزایش تأثیر و تحریک پذیری ، تعامل اجتماعی و گرایش به گروههای اجتماعی ، کودک به سمت بازیهای باقاعده می رود.
- کودک از طریق فطرت ، خیال و عمل خود با دین ارتباط برقرار می کند.
- کودک ۷ ساله در تفکر مذهبی دارای تفکر شهودی است و برخورد خیالی و افسانه ای دارد . به تدریج طی سه مرحله ، به سمت تفکر عملیاتی - عینی می رود تا اینکه در ۱۳ ساگی به مراتبی از تفکر صوری دست پیدا می کند.
- در صورتی که کودک از یک منبع مورد احترام (یعنی مورد ترس و محبت) دستور بگیرد ، نسبت به آن احساس تکلیف می کند

روشهای آموزش ، عمدتاً حول چهار روش دور می زند:

۱- روش پرورش عناصر احساسی و عاطفی مذهبی

۲- روش تجسم و رشد تصویرهای ذهنی کودک (شعر، داستان ، نقاشی و مجسم سازی)

۳- روش تبدیل امرواقعی به امور محسوس (تمثیل)

۴- روش تعامل جمعی (بازیها و مسابقات گروهی ، سرود ، اردوهای آموزشی و زیارتی)

مفهوم خدا از دیدگاه کودک

مفهوم خدا نزد کودک دارای یک ویژگی کلی و یک ویژگی جزئی است . ویژگی کلی آن به نوعی انسان گرایانه است که از خصوصیت خود محور بودن و تفکر عینی آنها حکایت می کند . او معتقد است خدا دست دارد ، صحبت می کند ، روی صندلی می نشیند یا به تخت تکیه می زند و از آنچه به اعمال ما نگاه می کند و به ما دستور می دهد . اما ویژگی جزئی آن در هر یک از سنین کمی متفاوت است . تصور خدا نزد خردسالان تا ۷ یا ۸ سالگی سرکله خام و مادی است . او شبیه انسانی است که با ما حرف می زند ، در بهشت که در آسمانهاست سکونت دارد و برای رتق و فتق امور به زمین می آید . تصور خدا در ذهن کودک ۷ تا ۹ ساله ، بیشتر انسانی فوق العاده است تا موجود فوق طبیعی . او قدرتمند است و رفتارش قابل پیش بینی نیست . او قدرتی سحرآمیز دارد اما با صدایی مثل ما سخن می گوید .

تصور خدا در ذهن کودک ۹ تا ۱۲ ساله تلاش برای عبور از تصویر فوق انسانی به فوق طبیعی است . او برای آشتی دادن اموری که از دیدگاه تفکر عینی متناقض می نماید ، زیاد فکر می کند . مثل اینکه خدا درهمه جا هست و درعین حال واحد و در یک مکان مشخص است . گرچه با تفکر انتزاعی یعنی تصور روحانی خدا می توان این تعارض را حل کرد ولی این اندیشه در دوره غلبه تفکر حسی کمتر به ذهن کودک می رسد . در حدود دو سال نخستین دوره راهنمایی است که محدودیتهای فیزیکی و مادی کنار گذاشته می شود و خدا با تعمق بیشتر به صورت سمبلیک و مجرد ، مورد تفکر واقع می شود گرچه هنوز آثار انسان گرایی را می توان مشاهده کرد .

خصوصیات کودک در دوره دوم

۱- تفکر ذهنی و منطقی:

به نظر پیاژه کودک در این سنین دارای توانایی عملیات عینی است که طبق اصول زیر عمل می کند:

الف) اصل تعدی: یعنی اینکه بین خصوصیات اشیا روابط ثابت و معینی وجود دارد . کودک بر اساس این اصل ، توانایی مرتب کردن وردیف بندی اشیا را پیدا می کند .

ب) اصل هویت: بر اساس این اصل ، کودک معتقد است که خصوصیات اصلی شی تغییر نمی کند .

ج) اصل تعادل: این اصل به این معناست که اگر الف از لحاظ بعضی جنبه ها با ب برابر باشد و ب معادل ج باشد ، پس الف معادل ج خواهد بود . برای مثال اگر الف بلندتر از ب باشد و ب بلندتر از ج ، بنابراین الف از ج بلندتر خواهد بود . کودک اعتبار این قانون را تشخیص می دهد حتی اگر الف و ب و ج را ندیده باشد

د) اصل تعدد روابط: این اصل، این توانایی را به کودک می دهد که بعضی از دسته های اشیا را داخل یکدیگر جا دهد یا اینکه به طور ذهنی هر دسته ای از اشیا را جدا کند و دوباره آنرا به حالت اول در بیاورد و مهمتر آنکه او تشخیص می دهد که بعضی از اشیا به بیش از یک دسته تعلق دارد و در هر زمان بیش از دو رابطه وجود دارد. (ژان پیاژه، ۱۳۸۳)

۳- تفکر اجتماعی:

الف) افزایش تعامل اجتماعی.

ب) پدیدایی عواطف شهودی:.

ج) شکل گیری بازیهای باقاعده.

د) گرایش به گروه های اجتماعی.

ه) افزایش خود ارزشی پایدار.

۳- تفکر اخلاقی:

به نظر پیاژه، کودک ۷ تا ۱۰ ساله در مرحله بین واقع گرایی اخلاقی و مرحله اخلاق توافقی به سر می برد. اما هنوز ویژگی های واقع گرایی را با خود دارد. بنابراین او هنجارهای خود را از دستورات و قوانین دیگران اخذ می کنند و قواعدی را که از بزرگترها می گیرند را مطلق، ثابت و غیرقابل تغییر می داند. به تبع آن قواعد دین که از خدا گرفته را نیز، مقدس، دست نزدنی و با منشأی متعالی تلقی می کند و سرپیچی از آنها را مستحق تنبیه و مجازات می داند.

۴- تفکر مذهبی:

تفکر مذهبی کودک، به تبع عملیات عینی که در ذهن کودک به وجود آمده، یک تفکر مذهبی عینی است که به چهار دوره تقسیم می شود:

1- تفکر پیش مذهبی (7 تا 8 سال): در این دوره دو ویژگی عمده خود محور بودن و تک کانونی نبودن مشاهده می شود. تفکر مذهبی در این مرحله، ماهیتی سحرگونه و افسانه ای دارد. لذا برخورد کودک با معارف دینی همگون با تصویری است که از افسانه ها و داستانهای خیالی دارد.

2- تفکر مذهبی ناقص اول (8 تا 9 سالگی): این دوره را می توان واسطه ای بین رهایی از محدودیتهای تفکر شهودی و رسیدن به مراتبی از تفکر عملیاتی-عینی دانست. در این دوره خودمحوری کودک بسیار کاهش می یابد. همچنین تفکر عینی کودک این مزیت را دارد که درکش از مفاهیم، کمتر رنگ خیال دارد و می تواند فاصله بین واقعیت و خیال را بشناسد. کودک مفاهیم مذهبی را که غالباً انتزاعی هستند، به همان معنای تحت اللفظی و تجسم یافته معنا می کند. مثلاً برداشتش از «یدالله فوق ایدیهم» معنای جسمانی آن است. یا اگر درباره شکافته شدن آب رود نیل در داستان حضرت موسی از او سوال شود، او پاسخ می دهد: خدا در وسط آب بود و این کار را انجام داد و با دستان خود آب را باز کرد. این نمونه نشان می دهد کودک در تفکر خود، محدود به تفکر عینی است. همچنین او در پی یک تفکر نظامدار و منطقی تلاش می کند در حالی که در دوره قبل، هیچ ارتباط منطقی بین حوادث نبود و کودک به صورت جادویی آنها به یکدیگر ارتباط می داد.

3- تفکر مذهبی ناقص دوم (9 تا 11 سالگی) : کودک در اینجا باز هم مفاهیم مذهبی را با طبیعت عینی خود درک و تفسیر می کند اما در منظم کردن فکر خود در جهت تفکر عملیاتی موفق تر است به عنوان نمونه در مثال قبل در ارتباط دادن این قضیه به خدا موفق تر است .

4- تفکر مذهبی شخصی (11 تا 13 سالگی) : این دوره ، حد واسط تفکر عملیاتی عینی و تفکر صوری است . در این دوره با رشد فعالیت های عقلی ، کودک قیاس منطقی پیشرفته تری به کار می برد که نشان از حرکت بیشتری به سوی تفکر انتزاعی دارد اما هنوز کودک توانایی فاصله گرفتن از عناصر عینی را به طور کامل ندارد. در همان نمونه قبل کودک می گوید : خدا به امواج گفت که تقسیم شوند و آنها اطاعت کردند. وقتی از آنها پرسیده شد آیا امواج زنده بودند و شنیدند، گفتند خیر، آنجا نبودند و نشنیدند. اما خدا هر کاری را می تواند انجام دهد. این پاسخها نشان می دهد کودک از توجیه های عینی دوره های قبل تا حد زیادی رها شده اما تفکر او کاملا انتزاعی نیست زیرا هنوز ارتباط خدا با مخلوقاتش را از راه گفتن و شنیدن توجیه می کند . (محمود حکیمی ومهدی کاموس ، ۱۳۸۲)

به طور خلاصه محتوای رشد دینی در این دوره این خصوصیات را دارد:

- رشد تفکر عینی و تفسیر و توجیه عینی مفاهیم

- تمییز واقعیت از خیال

- تصور جزئی درباره واقعیت ها

- باور به پاداش و مکافات عینی

- جزمی نگری درباره اندیشه های دینی

- آماده سازی برای تفکر انتزاعی و صوری

- تنزیل معانی مجرد مذهبی و براهین عقلی به محسوسات . لذا به عنوان مثال کودک همانگونه که پدر و مادر خود را دوست دارد واز آنها می ترسد ، خدا را هم دوست دارد واز او می ترسد .

- تدین فطری و عملی : کودکان پیش از آنکه با اقامه دلیل بخواهند با دین ارتباط برقرار کنند ، با عاطفه دینی و فطرت خود در این صدد بر می آیند . لذا بعضی گفته اند : تدین دوره کودکی ، تدین فطری و عملی است برخلاف دوره نوجوانی که جنبه روحی و عاطفی و دوره جوانی که جنبه فکری و منطقی دارد . (محمد علی حاجی ده آبادی ، ۱۳۷۹)

روشهای آموزش

با توجه به خصوصیات که برای کودک در دوره دوم بیان شد ، می توان چهار روش کلی را بیان کرد.

۱- پرورش عناصر احساسی و عاطفی دینی

مسائل عقلانی و انتزاعی دین را نمی توان از ابعاد احساسی آن جدا دانست . یک کودک باید نسبت به آنچه که از اعتقادات یاد گرفته ، احساس و عاطفه پیدا کند تا آموزش او تکمیل شود. مخصوصا اینکه در اسلام بین اعتقاد و اخلاق و رفتار، همبستگی وجود دارد . لذا اگر بخواهیم معلومات مذهبی کودکان تبدیل به ایمان شود و دین آموزی آنها با تدین همراه شود ، باید علاوه بر اقلع عقل ها ، دلها را نیز ارضاء کند.

کودکان باید به گونه ای راهنمایی شوند که عواطف دینی ، مشابه همان عواطفی است که در زندگی خود تجربه می کنند. با این حساب ، استفاده از مظاهر هنری جایگاه ویژه ای در آموزش دینی خواهد داشت .

آموزش اصول دین ، باید تعلیم همراه انس و محبت باشد و کاملاً دلنشین انجام گیرد. نباید در آن بحثها یک سلسله فرمولهایی را ردیف کرد که بدون انس و محبت القا شود .

همچنین ضروری است این تصور در ذهن کودک استقرار یابد که خدا او را دوست دارد و می خواهد او فردی شایسته شود و خوشبخت گردد ، او دوست داشتنی ، صمیمی و دلسوزتر از پدر و مادر است .

بعضی از زمانها و مکانها ، زمینه مناسبی برای پرورش عواطف مذهبی کودک می باشند مثل اعیاد و مناسبتهای مذهبی به عنوان نمونه ، ارتباطی که کودک با امام حسین در ماه محرم برقرار می کند ، بیشتر از طریق هیئت ، طبل ، آش نذری ، ایستگاه صلواتی ، پرچم و ... است و لذا اکثر اشعار و داستانهای کودک ناظر به همین جنبه است . یا احساسی که هنگام حضور در حرم و مسجد و یا در هنگام گفتن اذان و تکبیر و خواندن قرآن به او دست می دهد ، یک احساس لطیف و مقدسی است که خیلی او را به مذهب نزدیک می کند ..

۲- روش تجسم و پرورش تصویرهای ذهنی کودک:

این دوره را بعضی دوره « مذهب خیالپردازی » نامیده اند . یعنی دوره ای که لازم است افکار کودک در شکل خیالپردازی شده آن ، تحریک و کشف گردد و با تصورات مذهبی ضمیمه شود. این تخیلات و افکار در دوره بعد تفکر کنار گذاشته می شود . بنا بر این باید به خرد سالان کمک کرد تا از طریق خیال ، خود را به مذهب نزدیک نمایند. عمده ترین ابزارهایی که می توان با آنها تخیلات و تصویرهای ذهنی کودک را پرورش داد ، عبارتند از : داستان و به ویژه لوحه های داستانهای مصور ، شعر ، نقاشی و مجسم سازی مفاهیم ، .

۳- روش تبدیل امور واقعی به امور محسوس:

باید تجلیات خداپرستی در زندگی انسان را به کودک نشان داد مثلاً با استفاده از برخاستن از خواب و به خواب رفتن با یاد خدا و همچنین غذا خوردن و درس خواندن و تمام کارها با نام خدا ، به کودک یاد دهیم که خدا در همه جا حاضر است ، ما را می بیند و صدای ما را می شنود. باید از هر فرصتی در زندگی عینی کودک برای آموزش استفاده کرد . مثلاً با آمدن برف و باران ، با شکفتن گل‌های پارک و مدرسه ، با به دنیا آمدن یک نوزاد و با هر جلوه و زیبایی که در طبیعت به چشم می خورد ، می توان به تناسب آن موقعیت ، آموزشی را به کودک منتقل کرد. بسیاری از مباحث عقلانی دین را با یاد به تجربیات محسوس و عینی کودک تبدیل کرد و از راه تمثیل ، اصول دین را آموزش داد به عنوان نمونه می توان به استدلال پیرزن نخ ریس در اثبات خدا در حضور پیامبر (ص) اشاره کرد ..

۴- روش تعامل جمعی:

با توجه به ویژگی هایی که برای تفکر اجتماعی کودک ، ذکر شد ، می توان این نتیجه را گرفت که هر چه قدر در روشهایی که در راستای آموزش مذهبی کودک به کار گرفته می شود ، رنگ و بوی مشارکت اجتماعی و همکاری وی با همسالان خود ، بیشتر باشد ، موفق تر و مؤثر تر است.

برای این منظور ، کارهای آموزشی زیر توصیه می شود:

-انجام بازیهای آموزشی

-برگزاری مسابقات فکری و حرکتی گروهی (عبدالکریم صالحی ، ۱۳۸۱)

-سرودها و ترانه های دسته جمعی

- به طور کلی هر طرح و برنامه ای که بتوان آنرا به صورت گروهی اجرا کرد مثل تهیه یک روزنامه دیواری با موضوع «علاقه من به خدایی که هیچ کس مثل اون نیست» و یا یک تراکت تبلیغاتی و...

-ضمن آنکه بهتر است بعضی از روش هایی که قبلا بیان شد را نیز در قالب گروه (و در نتیجه انتساب کودک به آن گروه) طراحی و اجرا کرد مثل داستان که می توان به نحوی کودک را در آن مشارکت داد . همچنین کودک دوست دارد تجربه ای که برای عاطفه مذهبی و احساس دینی او، پیش آمده را با هم گروهان و همسالان خود به شراکت بگذارد . لذا اردوهای جمعی کودکان به اماکن زیارتی ، برپایی هیئت های دانش آموزی و برگزاری مراسم ویژه در زمانها ی خاص مثل ماه رمضان ، روز مبعث و عید غدیر(به ترتیب به هدف آموزش خدا ، پیامبر و امام)، نقش پررنگی در آموزش دینی کودکان دارد .

سوالات درس پژوهی:

چگونه می توان حس تفکر ، خلاقیت و توجه هدفمند به محیط اطراف و موضوعات مختلف در دانش آموزان را پرورش داد؟

چگونه می توان توجه دانش آموزان را به نعمت های خدا جلب نمود؟

چگونه می توان فطرت خدانشناسی دانش آموزان را به صورت بالفعل در آورد؟

فصل دوم:

ویژگی های الگوی تدریس

نحوه اجرای الگو

چالش های پیش رو و راهکار

زمان بندی اجرا

تقسیم کار

ارائه و اجرای طرح درس

ویژگیهای الگوی تدریس (طرح درس)

با توجه به این که الگوهای تدریس در واقع الگوهای یادگیری هستند، لذا الگوهایی انتخاب شد که دارای ویژگی های ذیل بوده و دانش آموزان را در کسب اطلاعات، مهارت ها، راه تفکر و اظهار نظر کمک می کند:

- این طرح درس از داستانهای کودکانه و مثال های عینی وذهنی استفاده شده چون که دانش آموزان در این مقطع بیشتر عینی و کمی هم ذهنی هستند و برای دانش آموزان قابل درک و فهم می باشد. (الگوی خانواده رفتاری)
- استفاده از ابزارهای آموزشی متناسب با سن دانش آموزان
- در این طرح درس از روش دانش آموز محور و فعال و نیز گروه بندی استفاده شده (الگوهای اجتماعی و ایفای نقش)
- با توجه به این که باید همراه آموزشهای علمی ، تربیت اسلامی هم باشد، از مثال ها و نمونه های عینی و مذهبی خود فراگیران بهره مند است.
- شناسایی اطلاعات و دانش قبلی دانش آموزان (الگوی پیش سازمان دهنده)

نحوه ی اجرای الگوی پیشنهادی:

- گروه بندی دانش آموزان
- بزرگ کردن تصویر داخل کتاب و استفاده از تصاویر مرتبط با موضوع
- استفاده از داستان و مثال های کودکانه جهت جلب توجه دانش آموزان
- طرح سوال از دانش آموزان و گرفتن جواب از خود دانش آموزان و هدایت آنان به سمت جواب کامل
- کامل کردن جواب دانش آموزان از سوی مدرس با آوردن مثال های متنوع
- تشویق کردن دانش آموزان پاسخگو و ترغیب سایر دانش آموزان برای مشارکت در بحث
- ثبت نظرات کلیدی گروه ها بر روی تخته کلاس

چالش های فرا روی گروه و راهکارهای مقابله:

- نبود انگیزه و سهل انگاری در درس هدیه که برای رفع آن از شیوه داستان گویی و تصاویر استفاده شد.
- ترس و دلهره از اظهار نظر که با توجه به گروه بندی و نظرات گروهی در رفع آن تلاش شد.
- مشکل گفتاری برخی دانش آموزان از طریق نوشتن نظرات روی کاغذ قابل جبران است.
- عدم مشارکت در بحث با ایراد سوالات عینی و تجربیات روزمره پیرامون معلولیت های جسمی و... قابل رفع است.

زمان بندی اجرای طرح درس

فعالیت	زمان(دقیقه)
رفتار ورودی	۲
ارزشیابی تشخیصی	۳
ایجاد انگیزه	۵
ارائه مطلب	۱۸
جمع بندی	۵
ارزشیابی پایانی	۷
تعیین تکلیف	۵

تقسیم کار

دبیر جلسات: خانم تقی زاده

مدرس: آقای فرحناکی

طرح درس پیشنهادی: خانم ها مشایخ، پیرفلک و اطلاع وری

ناظر: آقای رضایی

پشتیبانی و فیلم برداری: آقای دهقانی

پیش بینی ابزار و امکانات مورد نیاز گروه :

- استفاده از تصاویر
- داشتن کتاب های داستان و شعر در ارتباط با این موضوع
- معرفی کتب مناسب جهت مطالعه بیشتر دانش آموزان
- مواد لازم برای نمایش مصدومیت یا معلولیت از قبیل باندزخم و چسب

ارائه و اجرای طرح درس :

باتوجه به تقسیم کار که بین اعضای گروه صورت گرفت، طرح درس ارائه شده و قرار شد در روز یکشنبه ۹۲/۱۱/۲۷ اجرا شود. بدین صورت که آقای فرحناکی به عنوان مدرس، خانم ها اصفهان زاده، مشایخ و پیرفلک به عنوان ارزیاب، آقای رضایی به عنوان ناظر اجرا و نیز آقای دهقانی امر فیلم برداری را بر عهده گیرند.

فصل سوم:

گزارش اجرای درس، نقد و ارزیابی

داده های پژوهش حاصل از تدریس

نظر گروه در مورد نحوه اجرا

پاسخ به سوالات پژوهش

اصلاح طرح درس اول

گزارش اجرای درس، نقد و ارزیابی:

طبق طرح درس ارائه شده و در زمان مقرر تدریس انجام شد و بسیاری از مواد پیش بینی شده طرح درس به خوبی تحقق یافت. ضمن تقدیر و تشکر از مدرس محترم جناب آقای فرحناکی نکاتی را در مورد ارزیابی تدریس متذکر می گردد:

۱- در زمینه استفاده از ابزار آموزشی می توان از ابزار متنوع تری بهره جست که هم بر انگیزه و جذابیت کلاس افزوده و هم در انتقال مفاهیم رساتر باشد.

۲- توجه بیشتر به فعالیت های گروهی و به کار گیری عملکرد گروهها در پاسخ دهی به سوالات

۳- استفاده مناسب تر از فضای کلاس با استفاده از چیدمان مناسب جهت فعالیت های مشارکتی

۴- سعی در جمع بندی مطالب درس در پایان کلاس و رعایت ساعت کلاس (۴۵ دقیقه)

جزئیات نظرات اعضای گروه در مورد تک تک عناصر موثر در آموزش از طریق فرم های ارزیابی تدریس ارائه می گردد.

داده های پژوهش:

نام و نام خانوادگی اعضا: 1- آقای فرحناکی 2- فریبا پیر فلک 3- نجمه اصفهان زاده 4- عظیمه مشایخ 5- معصومه تقی زاده 6- سمیه اطلاع وری

مجری تدریس: آقای فرحناکی

پایه: سوم نام درس: هدیه آسمان عنوان درس: آستین های خالی

ارزیابی فرایند تدریس

ردیف	شاخص های ارزیابی	امتیاز	امتیاز کسب شده
۱	مشخصات کلی	۲	۱
۲	تعیین هدف	۵	۳
۳	پیش بینی ابزار و رسانه های آموزشی	۳	۲
۴	پیش بینی روش های فعال تدریس	۳	۱
۵	پیش بینی الگوهای تدریس	۳	۲
۶	امور مقدماتی	۳	۲
۷	ارزشیابی تشخیصی	۲	۲
۸	آماده سازی و ایجاد انگیزه	۵	۴
۹	ارائه درس با کاربرست اهداف ، وسایل و روش های پیشنهادی	۳۰	۲۰
۱۰	جمع بندی و نتیجه گیری	۲	۲
۱۱	ارزشیابی مرحله ای (تکوینی)	۳	۲
۱۲	طراحی فعالیت های تکمیلی و تعیین تکلیف مناسب	۴	۲
۱۳	خلاقیت و نوآوری در کلیه مراحل	۶	۴
۱۴	توجه به بازخوردهای تشویقی متناسب با فراگیران	۴	۳
۱۵	توجه به استفاده از فن آوری نوین در مراحل تدریس	۱۰	۵
۱۶	توجه به کار گروهی در مراحل تدریس	۵	۳
۱۷	توجه به بعد تلفیقی مفاهیم درس	۵	۳
۱۸	توجه به مهارت های زندگی	۵	۴
جمع کل		۱۰۰	۶۵

نام و نام خانوادگی ارزیاب: فریبا پیرفلک

ارزیابی تدریس عملی

ردیف	شاخص های ارزیابی	امتیاز	امتیاز تدریس
۱	نحوه ی ورود و ایجاد ارتباط موثر با دانش آموزان	۲	۲
۲	توجه به وضع فیزیکی کلاس ، دقت در وضع جسمی و روانی دانش آموزان و حضور و غیاب	۲	۱
۳	چگونگی ارزشیابی تشخیصی	۴	۲
۴	تبیین موضوع و هدف های آموزشی مورد نظر	۳	۲
۵	چگونگی ایجاد انگیزه و جلب توجه دانش آموزان در طول فرایند تدریس	۵	۳
۶	رعایت آراستگی و مرتب بودن متناسب با شان معلمی	۲	۲
۷	استفاده از مبانی علمی ، روشها و الگوهای فعال متناسب با مفاهیم درس	۵	۳
۸	تسلط بر موضوع و محتوای درس	۶	۶
۹	نحوه بیان و حرکات معلم متناسب آن با درس و کلاس	۴	۴
۱۰	استفاده صحیح از ابزار و رسانه های آموزشی متناسب با درس	۵	۳
۱۱	استمرار ارتباط و تعامل با دانش آموزان و توجه به بازخوردهای آنها	۵	۳
۱۲	ارائه بازخورد مناسب (استفاده به موقع از تشویق)	۲	۱
۱۳	فراهم کردن فرصت های مناسب برای تفکر کشف اصول ، قواعد و راه حل ها توسط دانش آموزان	۴	۳
۱۴	فراهم کردن فرصت های مناسب برای پرسش و پاسخ دانش آموزان	۲	۲
۱۵	نحوه مدیریت و اداره کلاس	۴	۴
۱۶	میزان مشارکت و فعالیت دانش آموزان در فرایند تدریس به ویژه کار گروهی	۴	۳
۱۷	توجه به نکات دینی و اخلاقی ، اجتماعی و... در فرایند تدریس	۳	۳
۱۸	ایجاد علاقه و نگرش مثبت در دانش آموزان نسبت به درس	۳	۲
۱۹	جمع بندی و نتیجه گیری مناسب در پایان تدریس	۴	۳
۲۰	چگونگی ارزشیابی تکوینی با توجه به اهداف آموزشی	۵	۴
۲۱	تعیین تکلیف و فعالیت های تکمیلی مناسب	۳	۳
۲۲	هماهنگی و تطابق جریان تدریس با سناریو ارائه شده (تنظیم شده)	۵	۴
۲۳	خلاقیت و نوآوری در فرایند تدریس	۵	۴
۲۴	استفاده از زمان پیش بینی شده	۳	۳
۲۵	میزان استفاده از فن آوری نوین در مراحل تدریس	۱۰	۳
جمع کل :		۱۰۰	۷۱

ارزیاب: فریبا پیرفلک

نام و نام خانوادگی اعضا: 1- آقای فرحناکی 2- فریبا پیر فلک 3- نجمه اصفهان زاده 4- عظیمه مشایخ 5- معصومه تقی زاده 6- سمیه اطلاع وری

مجری تدریس: آقای فرحناکی

پایه : سوم نام درس : هدیه آسمان عنوان درس : آستین های خالی

ارزیابی فرایند تدریس

ردیف	شاخص های ارزیابی	امتیاز	امتیاز کسب شده
۱	مشخصات کلی	۲	۲
۲	تعیین هدف	۵	۳
۳	پیش بینی ابزار و رسانه های آموزشی	۳	۳
۴	پیش بینی روش های فعال تدریس	۳	۲
۵	پیش بینی الگوهای تدریس	۳	۳
۶	امور مقدماتی	۳	۲
۷	ارزشیابی تشخیصی	۲	۲
۸	آماده سازی و ایجاد انگیزه	۵	۴
۹	ارائه درس با کاربری اهداف ، وسایل و روش های پیشنهادی	۳۰	۱۸
۱۰	جمع بندی و نتیجه گیری	۲	۲
۱۱	ارزشیابی مرحله ای (تکوینی)	۳	۲
۱۲	طراحی فعالیت های تکمیلی و تعیین تکلیف مناسب	۴	۲
۱۳	خلاقیت و نوآوری در کلیه مراحل	۶	۴
۱۴	توجه به بازخوردهای تشویقی متناسب با فراگیران	۴	۴
۱۵	توجه به استفاده از فن آوری نوین در مراحل تدریس	۱۰	۸
۱۶	توجه به کار گروهی در مراحل تدریس	۵	۴
۱۷	توجه به بعد تلفیقی مفاهیم درس	۵	۴
۱۸	توجه به مهارت های زندگی	۵	۴
جمع کل		۱۰۰	۷۲

نام و نام خانوادگی ارزیاب: سمیه اطلاع وری و معصومه تقی زاده

ارزیابی تدریس عملی

ردیف	شاخص های ارزیابی	امتیاز	امتیاز کسب شده
۱	نحوه ی ورود و ایجاد ارتباط موثر با دانش آموزان	۲	۲
۲	توجه به وضع فیزیکی کلاس ، دقت در وضع جسمی و روانی دانش آموزان و حضور و غیاب	۲	۲
۳	چگونگی ارزشیابی تشخیصی	۴	۳
۴	تبیین موضوع و هدف های آموزشی مورد نظر	۳	۲
۵	چگونگی ایجاد انگیزه و جلب توجه دانش آموزان در طول فرایند تدریس	۵	۴
۶	رعایت آراستگی و مرتب بودن متناسب با شان معلمی	۲	۲
۷	استفاده از مبانی علمی ، روشها و الگوهای فعال متناسب با مفاهیم درس	۵	۳
۸	تسلط بر موضوع و محتوای درس	۶	۵
۹	نحوه بیان و حرکات معلم متناسب آن با درس و کلاس	۴	۴
۱۰	استفاده صحیح از ابزار و رسانه های آموزشی متناسب با درس	۵	۳
۱۱	استمرار ارتباط و تعامل با دانش آموزان و توجه به بازخوردهای آنها	۵	۴
۱۲	ارائه بازخورد مناسب (استفاده به موقع از تشویق)	۲	۲
۱۳	فراهم کردن فرصت های مناسب برای تفکر کشف اصول ، قواعد و راه حل ها توسط دانش آموزان	۴	۳
۱۴	فراهم کردن فرصت های مناسب برای پرسش و پاسخ دانش آموزان	۲	۱
۱۵	نحوه مدیریت و اداره کلاس	۴	۴
۱۶	میزان مشارکت و فعالیت دانش آموزان در فرایند تدریس به ویژه کار گروهی	۴	۳
۱۷	توجه به نکات دینی و اخلاقی ، اجتماعی و... در فرایند تدریس	۳	۳
۱۸	ایجاد علاقه و نگرش مثبت در دانش آموزان نسبت به درس	۳	۳
۱۹	جمع بندی و نتیجه گیری مناسب در پایان تدریس	۴	۳
۲۰	چگونگی ارزشیابی تکوینی با توجه به اهداف آموزشی	۵	۳
۲۱	تبیین تکلیف و فعالیت های تکمیلی مناسب	۳	۲
۲۲	هماهنگی و تطابق جریان تدریس با سناریو ارائه شده (تنظیم شده)	۵	۳
۲۳	خلاقیت و نوآوری در فرایند تدریس	۵	۴
۲۴	استفاده از زمان پیش بینی شده	۳	۲
۲۵	میزان استفاده از فن آوری نوین در مراحل تدریس	۱۰	۴
جمع کل :			۷۸

ارزیاب: سمیه اطلاع وری و معصومه تقی زاده

پاسخ به سوالات پژوهش:

1- چگونه میتوان حس تفکر، خلاقیت و توجه هدف مند به محیط اطراف و موضوعات مختلف در دانش آموزان پرورش داد؟
با کمک داستان و عکس و فیلم آنها را به توجه هدفمند به محیط اطراف سوق میدهیم با طرح سوالاتی در باب محیط اطراف آنها را به تفکر و میداریم به طور مثال: انسان ها چرا دعا می کنند؟

چرا نعمت هایی که به آنها داده شده را شکر می کنند؟

2- چگونه می توان توجه دانش آموزان را به نعمت های خدا جلب نمود؟

می توان از چیزهای ملموس در اطرافشان استفاده کرد اگر حواس دانش آموزان را به اطرافشان جلب کنیم که چه چیزهایی وجود دارد که اگر نبود انسان با مشکل رو به رو می شد نعمت هایی مثل پدر، مادر حتی اعضای بدن، طبیعت اطرافمان همه ی اینها یک نعمت محسوب میشود. از نبود نعمت در تصویر استفاده می شود چون دانش آموز باید احساس نیاز کند تا بداند نعمت کدام بوده است.

3- چگونه می توان فطرت خداشناسی دانش آموزان به بالفعل در آورد؟

همه ی بچه ها در ذات فطرت خود میدانند که این چیزها را کسی خلق کرده است برای بالفعل درآوردن این احساس بهتر است از روشهای قصه گویی یا دیدن عکس حواس آنها را به مفهوم خدا و خلقت او جلب کرد. اکثر دانش آموزان برای خدا دست و پا تصور میکنند و حتی او را همانند یک انسان میدانند بهتر است در دوره های آموزش این مطلب را با قصه و داستان یا فیلم به آنها متذکر شویم (برق داخل سیم).

فصل چهارم:

ویژگی های طرح درس دوم

گزارش اجرای درس دوم، نقد و ارزیابی

تحلیل داده های پژوهش

نظر گروه در مورد طرح درس و ارزیابی

پاسخ به سوالات پژوهش

ویژگیهای الگوی تدریس دوم (طرح درس)

با توجه به این که الگوهای تدریس در واقع الگوهای یادگیری هستند، لذا الگوهایی انتخاب شد که دارای ویژگی های ذیل بوده و دانش آموزان را در کسب اطلاعات، مهارت ها، راه تفکر و اظهار نظر کمک می کند:

- این طرح درس از داستانهای کودکانه و مثال های عینی و ذهنی استفاده شده چون که دانش آموزان در این مقطع بیشتر عینی و کمی هم ذهنی هستند و برای دانش آموزان قابل درک و فهم می باشد. (الگوی خانواده رفتاری)
- استفاده از ابزارهای آموزشی متناسب با سن دانش آموزان که از الگوی نمایشی فیلم کوتاه بهره گرفته است که به صورت عینی و ملموس اصل مطلب مورد نظر را در فکر فراگیر قرار می دهد. (الگوی نمایش علمی و هدفمند)
- ضمن اصلاح چینش کلاس زمینه بهتری برای گروه بندی و مشارکت دانش آموزان فراهم آورده است. (الگوهای اجتماعی و اطلاعات پردازی)
- با توجه به این که باید همراه آموزشهای علمی ، تربیت اسلامی هم باشد، از مثال ها و نمونه های عینی و مذهبی خود فراگیران بهره مند است.
- شناسایی اطلاعات و دانش قبلی دانش آموزان (الگوی پیش سازمان دهنده)

نحوه ی اجرای الگوی پیشنهادی:

- گروه بندی دانش آموزان
- نمایش فیلم مستند میترا
- توجه دقیق به فیلم و درخواست بازخورد از سوی گروه ها
- طرح سوال از دانش آموزان و گرفتن جواب از خود دانش آموزان و هدایت آنان به سمت جواب کامل
- کامل کردن جواب دانش آموزان از سوی مدرس با آوردن مثال های متنوع
- تشویق کردن دانش آموزان پاسخگو و ترغیب سایر دانش آموزان برای مشارکت در بحث
- استفاده از ابزارهای ارزشیابی توصیفی مانند چک لیست (سیاهه رفتار) برای ارزیابی توجه و واکنش دانش آموزان نسبت به فیلم نمایش داده شده

داده های پژوهش:

نام و نام خانوادگی اعضا: 1- آقای فرحناکی 2- فریبا پیر فلک 3- نجمه اصفهان زاده 4- عظیمه مشایخ 5- معصومه تقی زاده 6- سمیه اطلاع وری

مجری تدریس: آقای فرحناکی

پایه: سوم نام درس: هدیه آسمان عنوان درس: آستین های خالی

ارزیابی فرایند تدریس

ردیف	شاخص های ارزیابی	امتیاز	امتیاز کسب شده
۱	مشخصات کلی	۲	۲
۲	تعیین هدف	۵	۴
۳	پیش بینی ابزار و رسانه های آموزشی	۳	۳
۴	پیش بینی روش های فعال تدریس	۳	۳
۵	پیش بینی الگوهای تدریس	۳	۳
۶	امور مقدماتی	۳	۳
۷	ارزشیابی تشخیصی	۲	۲
۸	آماده سازی و ایجاد انگیزه	۵	۴
۹	ارائه درس با کاربرست اهداف ، وسایل و روش های پیشنهادی	۳۰	۲۵
۱۰	جمع بندی و نتیجه گیری	۲	۲
۱۱	ارزشیابی مرحله ای (تکوینی)	۳	۲
۱۲	طراحی فعالیت های تکمیلی و تعیین تکلیف مناسب	۴	۴
۱۳	خلاقیت و نوآوری در کلیه مراحل	۶	۵
۱۴	توجه به بازخوردهای تشویقی متناسب با فراگیران	۴	۳
۱۵	توجه به استفاده از فن آوری نوین در مراحل تدریس	۱۰	۹
۱۶	توجه به کار گروهی در مراحل تدریس	۵	۳
۱۷	توجه به بعد تلفیقی مفاهیم درس	۵	۳
۱۸	توجه به مهارت های زندگی	۵	۴
جمع کل		۱۰۰	۸۴

نام و نام خانوادگی ارزیاب: فریبا پیرفلک

ارزیابی تدریس عملی

ردیف	شاخص های ارزیابی	امتیاز	امتیاز تدریس
۱	نحوه ی ورود و ایجاد ارتباط موثر با دانش آموزان	۲	۲
۲	توجه به وضع فیزیکی کلاس ، دقت در وضع جسمی و روانی دانش آموزان و حضور و غیاب	۲	۲
۳	چگونگی ارزشیابی تشخیصی	۴	۳
۴	تبیین موضوع و هدف های آموزشی مورد نظر	۳	۳
۵	چگونگی ایجاد انگیزه و جلب توجه دانش آموزان در طول فرایند تدریس	۵	۴
۶	رعایت آراستگی و مرتب بودن متناسب با شان معلمی	۲	۲
۷	استفاده از مبانی علمی ، روشها و الگوهای فعال متناسب با مفاهیم درس	۵	۴
۸	تسلط بر موضوع و محتوای درس	۶	۶
۹	نحوه بیان و حرکات معلم متناسب آن با درس و کلاس	۴	۴
۱۰	استفاده صحیح از ابزار و رسانه های آموزشی متناسب با درس	۵	۴
۱۱	استمرار ارتباط و تعامل با دانش آموزان و توجه به بازخوردهای آنها	۵	۴
۱۲	ارائه بازخورد مناسب (استفاده به موقع از تشویق)	۲	۱
۱۳	فراهم کردن فرصت های مناسب برای تفکر کشف اصول ، قواعد و راه حل ها توسط دانش آموزان	۴	۳
۱۴	فراهم کردن فرصت های مناسب برای پرسش و پاسخ دانش آموزان	۲	۲
۱۵	نحوه مدیریت و اداره کلاس	۴	۴
۱۶	میزان مشارکت و فعالیت دانش آموزان در فرایند تدریس به ویژه کار گروهی	۴	۳
۱۷	توجه به نکات دینی و اخلاقی ، اجتماعی و... در فرایند تدریس	۳	۳
۱۸	ایجاد علاقه و نگرش مثبت در دانش آموزان نسبت به درس	۳	۳
۱۹	جمع بندی و نتیجه گیری مناسب در پایان تدریس	۴	۳
۲۰	چگونگی ارزشیابی تکوینی با توجه به اهداف آموزشی	۵	۴
۲۱	تعیین تکلیف و فعالیت های تکمیلی مناسب	۳	۳
۲۲	هماهنگی و تطابق جریان تدریس با سناریو ارائه شده (تنظیم شده)	۵	۴
۲۳	خلاقیت و نوآوری در فرایند تدریس	۵	۴
۲۴	استفاده از زمان پیش بینی شده	۳	۳
۲۵	میزان استفاده از فن آوری نوین در مراحل تدریس	۱۰	۸
جمع کل :		۱۰۰	۸۶

ارزیاب: فریبا پیرفلک

نام و نام خانوادگی اعضا: 1- آقای فرحناکی 2- فریبا پیر فلک 3- نجمه اصفهان زاده 4- عظیمه مشایخ 5- معصومه تقی زاده 6- سمیه اطلاع وری

مجری تدریس: آقای فرحناکی

پایه : سوم نام درس : هدیه آسمان عنوان درس : آستین های خالی

ارزیابی فرایند تدریس

ردیف	شاخص های ارزیابی	امتیاز	امتیاز کسب شده
۱	مشخصات کلی	۲	۲
۲	تعیین هدف	۵	۳
۳	پیش بینی ابزار و رسانه های آموزشی	۳	۳
۴	پیش بینی روش های فعال تدریس	۳	۲
۵	پیش بینی الگوهای تدریس	۳	۳
۶	امور مقدماتی	۳	۳
۷	ارزشیابی تشخیصی	۲	۲
۸	آماده سازی و ایجاد انگیزه	۵	۴
۹	ارائه درس با کاربست اهداف ، وسایل و روش های پیشنهادی	۳۰	۲۴
۱۰	جمع بندی و نتیجه گیری	۲	۲
۱۱	ارزشیابی مرحله ای (تکوینی)	۳	۲
۱۲	طراحی فعالیت های تکمیلی و تعیین تکلیف مناسب	۴	۳
۱۳	خلاقیت و نوآوری در کلیه مراحل	۶	۵
۱۴	توجه به بازخوردهای تشویقی متناسب با فراگیران	۴	۴
۱۵	توجه به استفاده از فن آوری نوین در مراحل تدریس	۱۰	۸
۱۶	توجه به کار گروهی در مراحل تدریس	۵	۴
۱۷	توجه به بعد تلفیقی مفاهیم درس	۵	۴
۱۸	توجه به مهارت های زندگی	۵	۴
جمع کل		۱۰۰	۸۲

نام و نام خانوادگی ارزیاب: سمیه اطلاع وری و معصومه تقی زاده

ارزیابی تدریس عملی

ردیف	شاخص های ارزیابی	امتیاز	امتیاز کسب شده
۱	نحوه ی ورود و ایجاد ارتباط موثر با دانش آموزان	۲	۲
۲	توجه به وضع فیزیکی کلاس ، دقت در وضع جسمی و روانی دانش آموزان و حضور و غیاب	۲	۲
۳	چگونگی ارزشیابی تشخیصی	۴	۴
۴	تبیین موضوع و هدف های آموزشی مورد نظر	۳	۲
۵	چگونگی ایجاد انگیزه و جلب توجه دانش آموزان در طول فرایند تدریس	۵	۴
۶	رعایت آراستگی و مرتب بودن متناسب با شان معلمی	۲	۲
۷	استفاده از مبانی علمی ، روشها و الگوهای فعال متناسب با مفاهیم درس	۵	۴
۸	تسلط بر موضوع و محتوای درس	۶	۵
۹	نحوه بیان و حرکات معلم متناسب آن با درس و کلاس	۴	۴
۱۰	استفاده صحیح از ابزار و رسانه های آموزشی متناسب با درس	۵	۵
۱۱	استمرار ارتباط و تعامل با دانش آموزان و توجه به بازخوردهای آنها	۵	۴
۱۲	ارائه بازخورد مناسب (استفاده به موقع از تشویق)	۲	۲
۱۳	فراهم کردن فرصت های مناسب برای تفکر کشف اصول ، قواعد و راه حل ها توسط دانش آموزان	۴	۳
۱۴	فراهم کردن فرصت های مناسب برای پرسش و پاسخ دانش آموزان	۲	۲
۱۵	نحوه مدیریت و اداره کلاس	۴	۴
۱۶	میزان مشارکت و فعالیت دانش آموزان در فرایند تدریس به ویژه کار گروهی	۴	۳
۱۷	توجه به نکات دینی و اخلاقی ، اجتماعی و... در فرایند تدریس	۳	۳
۱۸	ایجاد علاقه و نگرش مثبت در دانش آموزان نسبت به درس	۳	۳
۱۹	جمع بندی و نتیجه گیری مناسب در پایان تدریس	۴	۳
۲۰	چگونگی ارزشیابی تکوینی با توجه به اهداف آموزشی	۵	۴
۲۱	تعیین تکلیف و فعالیت های تکمیلی مناسب	۳	۳
۲۲	هماهنگی و تطابق جریان تدریس با سناریو ارائه شده (تنظیم شده)	۵	۴
۲۳	خلاقیت و نوآوری در فرایند تدریس	۵	۴
۲۴	استفاده از زمان پیش بینی شده	۳	۳
۲۵	میزان استفاده از فن آوری نوین در مراحل تدریس	۱۰	۹
جمع کل :			۸۹

ارزیاب: سمیه اطلاع وری و معصومه تقی زاده

نظر نهایی گروه :

با ارزیابی طرح درس اول و بررسی چالش های آن، طرح درس و تدریس دوم از لحاظ فضا و مکان، چینش کلاس، فعالیت منسجم تر گروه ها، استفاده از ابزار و فناوری نوین آموزش از مزایای بسیاری برخوردار بود. ارائه فیلم مستند جهت جلب توجه و ایجاد انگیزه و درک بهتر دارایی ها و داده های الهی در قالب نعمت سلامتی و تک تک اعضای بدن بسیار تاثیرگذار بود. در تحلیل فیلم دانش آموزان رغبت بسیاری در ارائه مطالب و انجام فعالیت های مرتبط از خود نشان دادند. به طوری که عواطف و احساسات پاک فراگیران سر ریز شده و در ارائه احساس خود بر یکدیگر سبقت می جستند. بنابراین با توجه به ویژگی های کودک که توانایی درک مفاهیم انتزاعی را ندارد بایستی مفاهیم ذهنی تبدیل به امور محسوس بشود. هر کدام از مفاهیم اعتقادی که بتوان آنها را با روش های موثر بیان کرد و هر محتوایی که بتوان در آن قالب ها به کودک آموزش داد، برای او قابل درک خواهد بود .

پاسخ به سوالات پژوهش:

1- چگونه می توان حس تفکر ،خلاقیت و توجه هدفمند به محیط اطراف و موضوعات مختلف در دانش آموزان پرورش داد؟

یکی از امتیازات اساسی که انسان بر حیوان دارد نیروی تفکراوست. از این روست که پیامبر فرمود یک ساعت فکر کردن با ارزشتر از هفتاد سال عبادت کردن بدون فکر است. متأسفانه علی رغم تغییراتی که در نظام آموزشی ما در چند دهه ی اخیر رخ داده ، سیستم آموزشی ما طوری تنظیم یافته که تمام ارزشها و کمالات بر محور محفوظات دور میزند و بهترین ها در مدارس کسانی هستند که حافظه قوی تری دارند در حالیکه زندگی فردا به آینده ی اجتماعی دانش آموز کمترین نیازی به محفوظات ذهنی ندارد ، بلکه آنچه نیاز است اندیشیدن و فکر کردن است. لذا سعی بر این است که ما از طریق روش (سلب نعمت) در مورد نعمت هایی که به واسطه روزمرگی بطور عادت از آنها استفاده می کنیم و متوجه اهمیت آنها نیستیم مثل شصت دست ،دیدن هر روزه ی خورشید، سر پا ایستادن ، دانش آموز را متوجه کنیم که بی تفاوت به وجود خودش و محیط نباشد و برای هر چیزی که در اختیار دارد خدا را شکر کند و برای هر چیز نداشتیم همچنان شاکر باشیم .

2- چگونه می توان توجه دانش آموزان را به نعمت خدا جلب نمود؟

-روش پرورش عناصر احساسی ، عاطفی ، مذهبی

- روش تجسم و رشد تصویر های ذهنی کودک (شعر ، داستان ، نقاشی)

- روش تبدیل امور واقعی به امور محسوس

- روش تعامل جمعی (بازیها و مسابقات گروهی)

همه ما معلمان علاقه مند به گسترش و پیشرفت فرهنگ اسلامی در دانش آموزان هستیم باید برای تحقق این مهم تصویر دوست داشتنی از خدا را ارائه دهیم . وبا شیوه محبت آمیز به دانش آموزان بفهمانیم که همه چیز های اطراف ما هدیه و نعمت از طرف دوستی مهربان (خدا) است و آنها باید قدر دان این همه نعمت باشند مثلا با نشان دادن (فیلم کوتاه میترا)

دانش آموزان متوجه میشوند که آنها با اینکه ظاهرا از نعمت هایی مثل اعضای سالم بی بهره بودند اما با آن همه نهایت استفاده را از دیگر اعضای خود می کردند و همچنان شاکر بودند.

دانش آموزان را میتوان با بردن به مراکز نگهداری افراد معلول و نشان دادن افرادی که از داشتن بعضی نعمت ها محرومند متوجه نعمت هایی کرد که خداوند در اختیار آنها گذاشته است.

۳- چگونه می توان فطرت خدانشناسی دانش آموزان را به بالفعل در آورد؟

گام اول در این مهم به تفکر واداشتن دانش آموزان در چگونگی آفرینش خود و محیط اطراف بود . گام بعدی نمایش دادن مصداق های عینی در اطراف ماست. مثل فیلم میترا یا دیدن افرادی که نقص عضو هستند و تقریباً زندگی عادی خود را با روحیه خوب ادامه می دهند. با آوردن این مثال ها باید تسلیم در برابر خواست خدا یا تحمل پیشامدهای ناگوار که باعث از دست دادن نعمت های می شود را در دانش آموزان ایجاد کنیم و همچنین حس همکاری و کمک به هممنوع در نهایت احترام و ادب در آنها ایجاد کنیم .

فصل پنجم:

یافته های پژوهش

نظر نهایی گروه

پاسخ به سوالات پژوهش

محدودیت ها

پیشنهادات

پیوست ها

یافته های پژوهش:

متاسفانه باوجود اینکه مباحث دینی بویژه توحید و خداشناسی اصل اصول تعالیم دینی و اندیشه‌ی اسلامی است اما توجه به آن گویی در ذهن و فکر و جامعه‌ی ما روز به روز کمرنگ شده است. در راستای این پژوهش، در ابتدا تصور میشد که بتوان از راههای مختلف و از منابع مختلف مرتبط با رشته‌های علوم تربیتی، الهیات و ... نکات اساسی مباحث مربوط به آموزش و انتقال مفاهیم دینی به دانش‌آموزان در رده‌های سنی مختلف در دسترس بوده و کارهای پژوهشی و تحقیقی متنوع و موثری در این باب بدست آید اما اصلاً چنین نیست. این امر از سویی کار چنین پژوهشهایی را سخت و از سویی دیگر آسان (بدلیل توجه اندک به آن) میسازد. مهمترین نتیجه اینکه در این عرصه‌ها و موضوعات جز شعار، (بدلیل کمبود منابع و تحقیقات) کار چندانی صورت نگرفته و تنها در سطح کلی بحثهایی شده اما در مورد راهکارهای اجرایی و عینی آن هنوز خیلی راه مانده است.

در این راستا شایسته است در نحوه‌ی تدریس این مباحث، نگرشی جامع به عناصر گوناگون موثر در انتقال مفاهیم دینی داشته باشیم. عناصر (۱- معلم ۲- روشهای تدریس ۳- مباحث روان‌شناسانه مرتبط با انواع هوشها ۴- زمینه سازی برای زدودن غبار از فطرت پاک فراگیران در جهت درس)

بر این اساس معلم شاید اصلی‌ترین عنصر در این فرایند است که تحقق عناصر دیگر به شایستگی او بستگی دارد. معلم بایستی خود این مفاهیم عالی را معتقد بوده و فراتر از آن در خود نهادینه کرده باشد بطوریکه در اخلاق و رفتار و منش او متجلی باشد.

علاوه بر این به لحاظ فطری نیز در این زمینه تتبع نموده و باتوجه به محتوای عمیق، توجه به ساحت‌های مختلف وجودی دانش‌آموزان (شناختی، عاطفی، ...) و نیز هوشهای مختلف دانش‌آموزان و بویژه درک این امر که مبحث خداشناسی به کدامیک از ساحت‌های وجودی انسان و با کدام هوش ارتباط بیشتری داشته، به ارائه درس بپردازد. عنصر دیگر شیوه تدریس است امروزه شیوه‌های مختلفی برای ارائه‌ی هر موضوع مطرح میگردد. طرح درس بایستی متناسب با موضوع، روش را انتخاب نماید چه بسا این روش، تلفیق و ترکیبی از چند روش بوده و استفاده از مزایای هر یک در بخشهای مختلف درس مورد نظر باشد.

پیش از اینها البته باید به زمینه‌ها و بسترهای موثر در موفقیت فرآیند آموزشی توجه شود. هرچند بحث خداشناسی، براساس تعالیم دینی امری فطری است و حس حقیقت‌جویی و پرستش از مقوله فطریات است اما ممکن است این عناصر فطری در اثر غفلت و رفتارهای خلاف فطرت و طبیعت، زنگار گرفته و مانع در برابر درک حقیقت نیز باشد. لذا توجه به این امر حائز اهمیت است. (البته عنصر اخیر بیشتر متوجه خانواده و محیط است معلم نقش کمتری در آن دارد اما نقش معلم در ابتدای درس و قبل از آن بیدار ساختن فطرت و غبار زدایی از آن است.)

با توجه به ویژگی‌های کودک این دوره، باید گفت که او توانایی درک مفاهیم انتزاعی اصول دین را ندارد جزا از این راه که برای او تبدیل به امور محسوس بشود. بنابراین هرکدام از مفاهیم اعتقادی که بتوان آنها را با روشهایی که ذکر گردید، بیان کرد و هر محتوایی که بتوان در آن قالبها ریخت، را می‌توان به کودک آموزش داد. نکته دیگر آنکه هدف آموزش، نزدیک کردن کودک به مذهب و ارتباط دادن بین آن دو است. لذا توقع ما از کودک این نیست که اصول دین را همانطور که هست، یاد بگیرد. به عنوان مثال اگر یک کودک ۷،۸ ساله، مکان خدا را آسمان می‌داند، اگرچه این صحیح نیست، اما نیازی نیست که معلم سعی کند به او بفهماند که خدا در همه جا است. بعد اعتقادی دین با قالبهای

انتزاعی و استدلالی خود نمی تواند جایی در آموزش دینی کودکان داشته باشد. چراکه آنها فطرتا خدا را قبول دارند و در وجود معاد و پیامبران تردید نمی کنند، لذا استدلال به منظور چنین موضوعاتی، بیهوده و فراتر از تفکر عینی آنهاست. اما از تقویت مبانی فطری دین کودک نباید غافل بود.

نظر نهایی در مورد نحوه اجرا:

گروه در نهایت به این نتیجه رسید که علی رغم کاستی های بسیار در امر زمینه سازی و کمبود منابع متناسب با نیاز دانش آموزان ابتدایی و غیره بایستی از روشهای مختلف تدریس بهره گیرد. استفاده از فیلم مستند از جمله مستند میترا برای جلب توجه فراگیران به سلامتی و وجود نعمت های بسیار در بدن بسیار موثر است و آنان را به تفکر در این باره وادار میسازد. در واقع این امر یعنی توجه به تفاوتها از جمله عوامل پرورش تفکر و خلاقیت در دانش آموزان است کما اینکه در آیات کریمه قرآن نیز تصریح شده که: « ان فی خلق السموات و الارض و اختلاف اللیل والنهار ... لآیات لقوم یعقلون (سوره بقره آیه ۱۶۴)

علاوه بر این استفاده از مثالهای متعدد به روش بارش فکری، سخنرانی، ایفای نقش و ... میتواند موجب نزدیکی فراگیران به اهداف آموزش گردد. در اطراف و اطرافیان ما کم نیستند کسانی که به نوعی از امکانات یا نعمتهایی محروم هستند. انواع معلولیتها، ناتوانیهای جسمی حرکتی، ذهنی روانی و ... هر یک میتواند مستندی و انگیزشی برای تفکر ما در مورد نعمتهای بسیار خداوند باشد. و البته توجه و توجه دادن به این نکته که این کمبودها و محرومیتها براساس دلایلی چون محدودیت عالم ماده و دنیا، خطاها و ناآگاهی انسان که گاهی موجب اضرار به خود و دیگران است و... میباشد که البته خارج از حکمت الهی نبوده و به طرقی دیگر رهنمون به کمال است.

محدودیت ها:

سهل انگاری و سطحی تلقی کردن مباحث ارزشی و مفاهیم اساسی دینی و بر عکس توجه به سطوح بیرونی و فرعی دین، عامل بسیاری از ناهنجاری ها، بی هویتی ها و دین زدگی های امروز است. نتیجه ی سطحی نگری و غفلت نهادهای فرهنگی از جمله آموزش و پرورش از سطح کلان تا خرد آن که مدرسه و معلم است، را امروزه به راحتی در کوچه و بازار می توان دید. بنابراین محدودیت اصلی در جهت تدریس مفاهیم دینی همین غفلت و سهل انگاری است. امروزه درس ریاضی از همان پایه ی سوم به عنوان درس اصلی شناخته می شود و حتی درس فارسی که زبان مادری و زیربنای آموزش تمام دروس دیگر بوده و بستر تمام روابط اجتماعی، فرهنگی و هویتی ماست، به عنوان درس دوم تلقی می شود. زبان مقدمه ی آموزش تمام علوم و مفاهیم از جمله مفاهیم دینی و فرهنگی است و از این جهت به این مقال مرتبط است.

حکایت درس دینی دردناک تر از این است. کمبود محتوای لازم در کتب درسی، کمبود بسته های کمک آموزشی، سطحی انگاری و سهل انگاری این درس به عنوان کم اهمیت ترین و آسان ترین دروس از همان نهاد وزارت آغاز شده و تا پایین ترین سطوح جریان دارد. مسابقات علمی عملکردی و آزمون های سنجش پیشرفت تحصیلی در آموزش و پرورش از پایه سوم به بعد صرفاً متوجه دروس ریاضی و علوم است و در مرتبه بعدی (البته اگر باشد) فارسی و اجتماعی! اگر هم در آزمونی دروس دینی یا قرآن باشد، (از جمله در کنکور سراسری) مبتنی بر حافظه محوری است و هیچ ارتباطی به درک دینی و هویت فرهنگی دانش آموزان ندارد.

این چند سطر، خود می داند که در بین طرح های درس پژوهی که به مباحثی از درس ریاضی یا علوم پرداخته، هیچ انگاشته شده و حتی امید خوانده شدن نیز ندارد تا چه رسد به انتظار پاسخ. پس مهم ترین محدودیت، خود ما هستیم. از من معلم تا اولیای دانش آموز، تا متولیان فرهنگ و آموزش و پرورش کشور تا ... مهم ترین محدودیت نخواستن است که اگر اراده ای بود، تمام زمینه ها به سرعت و سهولت فراهم می شد.

پیشنهادهات :

از آن جا که آموزش و پرورش سهم بزرگی در پرورش کودکان جامعه از جمله در مباحث مربوط به فرهنگ و تعالیم دینی دارد. شایسته می نماید در کنار کتب درسی، بسته ای فرهنگی مناسب هر پایه در دروسی چون هدیه ها، قرآن، فارسی، اجتماعی و ... در اختیار مدارس قرار گیرد. که متناسب با هر درس فیلم، مستند، نماهنگ، کلیپ، پاور پوینت، اجرای بازی و نحوه تدریس در اختیار آموزگاران قرار گیرد. شاید در ابتدا این بار سنگینی بر آموزش و پرورش انگاشته شود اما استفاده از تجربیات نهاد های فرهنگی مرتبط و نیز فراخوان از معلمان و سایر دلسوزان جامعه برای محتوای آموزشی، این امر را آسان ساخته و زمینه ی بهتری برای انتقال ارزش ها و مفاهیم دروس مختلف و آموزشهای لازم فراهم خواهد آورد.

در مورد درس هدیه های آسمان بایستی انواع هوش ها، روش های تدریس و نظریه های یادگیری مورد مطالعه قرار گرفته و بررسی شود که مثلاً درس خداشناسی به کدام هوش ها و به چه میزان مرتبط است کدام یک از روشهای تدریس در انتقال این مفهوم موثر تر می باشد. اگر از روشهای تلفیقی استفاده می شود، کدام روش و به چه میزان بر کیفیت آموزش می افزاید. در برخی نظریه ها یکی از انواع هوش ها، هوش معنوی است که بیشتر به مفاهیم معنوی و عقلانی مرتبط است و در دروسی چون هدیه ها تاثیر بیشتری دارد.

پاسخ به سوالات پژوهش

1- چگونه می توان حس تفکر ، خلاقیت و توجه هدفمند به محیط اطراف و موضوعات مختلف در دانش آموزان را پرورش داد؟

بسیاری از صاحب نظران تربیتی معتقدند فقر تفکر دانش آموزان نتیجه حاکمیت روشهای سنتی در مدارس است.

-استفاده از روشهای فعال تدریس (روش حل مسئله ، مشارکتی ، اکتشافی ، پرسش و پاسخ ، بارش فکری ، ایفای نقش)

-ایجاد انگیزه در فراگیران

-در کلاس تا حد امکان از وسایل و روشهای آموزشی دیداری شنیداری استفاده شود .

-به دانش آموزان آموخته شود که افکار و رفتارهای خود را بیش از حد مورد قضاوت و ارزشیابی قرار ندهند.

-تفاوتهای فردی دانش آموزان را در نظر داشته باشید و به فردیت هر یک از آنها احترام بگذارید.

-دادن آزادی عمل به فراگیران (دادن فرصت انتقاد و استدلال در کلاس درس)

-دادن وقت اضافه به فراگیران بویژه در روشهای (حل مسئله ، پاسخ متفکرانه، مشارکت در گروه)

-بکارگیری هوشهای هشت گانه گاردنر

-چینش کلاس درس جهت استفاده از روشهای فعال تدریس

-بکارگیری و استفاده از ابزار و وسایل کمک آموزشی و ملموس

-بردن دانش آموزان به طبیعت و گردش علمی

سعی شود برای فرزندان شرایطی فراهم شده که عادت تفکر در سکوت و تنهایی در وی پرورش یابد. پیشنهادهای زیر

کمک می کند تا شرایطی را برای آموزش فرزندان در خصوص تفکر در آرامش و تنهایی فراهم آورد:

- زمان و مکان ثابتی را برای تفکر در خلوت و آرامش تعیین کنید. اوقات نماز زمان منظم و مناسبی برای خلوت کردن با خود و خداست.

- تفکر در تنهایی را به فعالیتی خانوادگی تبدیل کنید.

- روش تفکر در اوقات تنهایی، باید متناسب با سن و علائق فرزندان باشد.

- شاید بهترین روش برای بچه های چهار تا پنج ساله این است که آنها را با اسباب بازی هایشان تنها بگذارید تا با آنها

ارتباط برقرار کنند. می توانید داستانی برای آنها تعریف کنید، کتابی را برای نقاشی کردن در اختیارشان قرار دهید و یا او را با نوار قصه مناسبی تنها بگذارید تا خودش به آن گوش کند.

- وقتی که فرزندان قادر به نوشتن شد، حتی اگر انشای خوبی ندارد یا کلمات را اشتباه می نویسد، یکی از مفیدترین

کارها این است که از او بخواهید تا درباره فعالیت‌های روزانه‌اش یادداشتی تهیه کرده، دفتر خاطراتی برای خود درست کند. به او توضیح دهید که در دفتر خاطرات باید داستان خودش را بنویسد. او می‌تواند احساساتش را درباره رویدادهای زندگی‌اش و چیزهایی را که به نظر او مهم بوده و ارزش به یاد ماندن دارند، در این دفتر بنویسد. بچه‌های بزرگتر را تشویق کنید که از خلاصه‌نویسی اجتناب کرده و جزئیات بیشتری را در یادداشت‌های خودشان توضیح دهند. از آنها بخواهید که در نوشته‌هایشان صادق بوده، مطمئن باشند که بدون اجازه آنها هرگز نوشته‌هایشان را نخواهید خواند. به این قول خود، حتی در غیاب فرزندتان وفادار باشید.

- علاوه بر تشویق فرزندتان به تهیه یادداشت روزانه، کتاب‌هایی در اختیار او قرار دهید تا مطالعه کند و وسایلی برای او تهیه کنید تا به کارهای هنری بپردازد.

2- چگونه می‌توان توجه دانش‌آموزان را به نعمت‌های خدا جلب نمود؟

همه ما معلمان علاقه مند به گسترش و پیشرفت فرهنگ اسلامی در دانش‌آموزان هستیم باید برای تحقق این مهم تصویر دوست داشتنی از خدا را ارائه دهیم. وبا شیوه محبت آمیز به دانش‌آموزان بفهمانیم که همه چیزهای اطراف ما هدیه و نعمت از طرف دوستی مهربان (خدا) است و آنها باید قدر دان این همه نعمت باشند مثلاً با نشان دادن (فیلم کوتاه میترا)

در دوره دبستان با توجه به تمایلات فطری و گرایش‌های ذاتی و پاک و دست نخورده کودکان بهتر می‌توان از روش یاد آوری نعمت‌های الهی در آموزش و تعمیق بینش الهی آنان استفاده کرد. تا بتواند ولی نعمت خود را بشناسد ووظایف خود را از قبیل شکرگزاری و ایمان به او ایفا کند. بر این اساس در تدریس آموزش خداشناسی به کودکان باید بیشتر محبت و عشق الهی به همه انسان‌ها بویژه نعمت سلامتی، پدر و مادر و...تاکید کرد.

3- چگونه می‌توان فطرت خداشناسی دانش‌آموزان را به بالفعل در آورد؟

علاقه مندی کودک به دین و خدا اکتسابی نیست بلکه این علاقه در درون او وجود دارد و در سنین پس از بلوغ به شکوفایی آشکار می‌رسد تعلیم و تربیت در اصل عهده دار رشد و شکوفایی و تقویت این گرایش‌های فطری است و معلم پرورش دهنده آن هاست اگر چه اعتقاد به خدا و دین در کودکان فطری است و نیازی به اثبات ندارد. ولی در سنین دبستانی می‌توان آن را به زبان ساده مطرح کرد. بنابراین استفاده از مثال یکی از آن روش‌ها می‌باشد. قصه و داستان آموزه‌ها و حقایق آموزشی را بطور غیر مستقیم بیان می‌دارد از نظر روان‌شناسی، تربیتی یکی از موثرترین روش‌های به حساب می‌آید.

منابع و مأخذ:

- ۱- ناصر باهنر، آموزش مفاهیم دینی همگام با روان شناسی رشد، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۸
- ۲- ایریس یاب، کلیدهای آموختن به کودکان درباره خدا، ترجمه مسعود حاجی زاده، تهران، صابرین، ۱۳۸۱
- ۳- سید علی حسینی زاده، سیره تربیتی پیامبرواهل بیت، ج ۴، پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۲
- ۴- دیدگاه پیاژه، ترجمه محمود منصور و پریرخ دادستان، دانشگاه تهران، ۱۳۵۶
- ۵- پاول هنری ماسن و دیگران، رشد و شخصیت کودک، مهشید یاسایی، تهران نشر مرکز (کتاب ماد)، ۱۳۸۰
- ۶- محمدرضا فضل الله، فصلنامه تربیت اسلامی، مقاله «درآمدی بر تربیت دینی با توجه به پیشرفت ادراکات دینی کودکان» ترجمه فرزندق اسدی، تهران، تربیت اسلامی، ۱۳۷۹
- ۷- محمود حکیمی و مهدی کاموس، مبانی ادبیات کودکان و نوجوانان ج ۱، تهران آرون، ۱۳۸۲
- ۸- ژان پیاژه و باربل اینهلدر، روان شناسی کودک، ترجمه زینت توفیق، تهران نشرنی، ۱۳۸۳
- ۹- ژان پیاژه، پنج گفتار روان شناسی، ترجمه نیکچهره محسنی، تهران، انتشارات رشد، ۱۳۸۰
- ۱۰- رادمنش، محمدحسن؛ ارزشیابی کیفی توصیفی، یزد، ۱۳۸۹
- ۱۱- حاجی اسحاق، سهیلا؛ آموزش راه های یادگیری، تهران، کوروش، ۱۳۸۹
- ۱۲- راهنمای معلم هدیه های آسمان سوم، اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی، ۱۳۹۲
- ۱۳- آذرفر، فاطمه؛ "استفاده از هوش های چندگانه در تدریس"، رشد قرآن، ش ۲، زمستان ۸۸
- ۱۴- مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۰